

Antalya Müzesi'nden Yayınlanmamış Bazı Mezar Yazıtları

Some Unpublished Funerary Inscriptions from the Museum of Antalya

Nuray GÖKALP ÖZDİL

 <https://orcid.org/0000-0001-7611-8732>

The entire contents of this journal, *Phaselis: Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies*, is open to users and it is an 'open access' journal. Users are able to read the full texts, to download, to copy, print and distribute without obtaining the permission of the editor and author(s). However, all references to the articles published in the e-journal *Phaselis* are to indicate through reference the source of the citation from this journal.

Phaselis: Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies is a peer-reviewed journal and the articles which have had their peer reviewing process completed will be published on the web-site (journal.phaselis.org) in the year of the journal's issue (e.g. Issue IV: January-December 2018). At the end of December 2018 the year's issue is completed and Issue V: January-December 2019 will begin.

Responsibility for the articles published in this journal remains with the authors.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Citation N. G. Özdil, "Antalya Müzesi'nden Yayınlanmamış Bazı Mezar Yazıtları". *Phaselis* VI (2020) 29-34. <http://dx.doi.org/10.18367/Pha.20003>

Received Date: 17.04.2020 | Acceptance Date: 02.05.2020

Online Publication Date: 08.05.2020

Editing Phaselis Research Project
www.phaselis.org

Antalya Müzesi'nden Yayınlanmamış Bazı Mezar Yazıtları

Some Unpublished Funerary Inscriptions from the Museum of Antalya

Nuray GÖKALP ÖZDİL *

Öz: Makalede Antalya Müzesi Müdürlüğü'nün verdiği izinle 2019 yılında kaydedilen, kazılar ve yüzey araştırmaları dışında müzeye gelen bazı eserler tanıtılmaktadır. Tüm mezar steli olan bu eserler, MS II - III. yüzyıla tarihlendirilecek özellikler içermektedir. 1 numaralı yazıt Diogenēs ve Selēnis adında muhtemelen karı-koca olan iki kişi için; 2 numaralı yazıt Moulōnis adında bir kadın için; 3 numaralı yazıt Trebēmis adında bir erkek kardeş için; 4 numaralı yazıt ise iki kardeşin, babaları Attēs için yaptırdığı mezara aittir. Genel olarak yazıtlar iyi okunabilir durumdadır ve şahıs isimlerinin çoğu epikhorik niteliktedir. Eserlerin geliş yerleri bilinmediği için makalede stellerin buluntu yeri hakkında bazı tahminlerde bulunulmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte bazı isimlerin hem Pisidia hem de Lykia'da belgelenmesi, daha belirgin önerileri zorlaştırmıştır.

Anahtar sözcükler: Antalya Müzesi, Mezar Yazıtları, Epikhorik İsimler, Hellence İsimler, Pisidia, Lykia

Abstract: This article presents four new inscriptions from the Museum of Antalya. All inscriptions has been copied under the permission of the Directorate of the Museum in 2019 and apart from those which were found during the surveys and excavations in Antalya Region. All of them are funerary inscriptions and dated to the IInd - IIIrd century A.D. No. 1 was engraved for a couple named Diogenēs ve Selēnis; no. 2 for Moulōnis; no. 3 for Trebēmis; no. 4 for Attēs by his children. As the provenance of the inscriptions is unknown, the date and findspot of them has been suggested by the author according to the spreading area of the names.

Keywords: Antalya Museum, Funerary Inscriptions, Epichoric Names, Greek Personal Names, Pisidia, Lycia

1. Diogenēs ve Selēnis'in Mezar Taşı

Mermerden dikdörtgen mezar stelidir, üstü alınlık şekline dönüştürülmüştür. Bütün köşeleri kırık ve aşınmıştır, bilhassa sol üst tarafında kırıklar ve aşınmalar daha fazladır. Stelin alt kısmı yüzeysel olarak işlenmiştir. Taşın ön yüzünde merkezi konumda cepheden betimlenmiş, podyum üzerinde ayakta duran iki figür yer almaktadır. Soldaki figür erkek, sağdaki ise kadındır. Erkek figür sakallıdır, dizlerine kadar gelen bir tunik ve omuzlarını saran paralel kıvrımlı bir manto giymiştir. Kadın ise *khiton*lu, omuzlarını örten *khimation*lu ve ayağına kadar uzanan mantosu içindedir ve bu manto başını örtmüştür. Figürler şematize bir şekilde el ele tutuşmaktadır ve erkek figürün diğer eli göğsü üzerindedir. Figürlerin hemen üstünde, alınlık kısmında iki satırdan oluşan bir yazıt yer almaktadır. Harfler eksiksizdir ve iyi okunur durumdadır.

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya.
gokalp@akdeniz.edu.tr | <https://orcid.org/0000-0001-7611-8732>

Çalışma izni ve yardımları için öncelikle Antalya Müzesi Müdürlüğü'ne ayrıca, başta Arkeolog-Restoratör F. Nur Direr Konukman olmak üzere Arkeoloji Bölümü'ndeki tüm araştırmacılara teşekkür ederim.

Buluntu Yeri: Stel satın alma yoluyla müzeye getirilmiştir. Eserin buluntu yeri bilinmemektedir.

Env. no.: 2.16.77

Ölçüler: Y: 0,60 m; G: 0,36 m; D: 0,12 m; HY: 0,02 m.

Tarih: Harf karakteri nedeniyle MS II. ya da III. yüzyıl olmalıdır. Ayrıca, figürlerin portre özellikleri eserin daha ziyade MS III. yüzyıla ait olduğunu düşündürmektedir.

Διογένης
Σελήνης.

Çeviri: *Diogenēs (ve) Selēnis.*

Yazıtından, mezar sahiplerinin Diogenēs ve Selēnis adında iki kişi olduğu anlaşılmaktadır. El ele tutuşmaları, karı-koca olduklarını düşündürmektedir.

Diogenēs bilindiği üzere yaygın bir Hellen ismidir¹, Selēnis ismi ise Selēnē'den türetilmiş theophorik bir isim olarak sık karşılaşılmayan bir isimdir². Buluntu yeri belli olmayan stelin kaynağı için, aynı zamanda Selene kültüyle bağlantılı bir kent göz önünde bulundurulabilir. Antalya Bölgesi'nde Selene kültü Pisidia ve Lykia'da bilinmektedir³. Bununla birlikte, Selēnis isminin geçtiği tüm örneklerin Kibyra ve çevresini işaret etmesi, yazıtın bu bölgeden gelme olasılığını kuvvetlenmektedir.

2. Moulōnis'in Mezar Taşı

Gri kristalli beyaz mermerden mezar steli fragmanıdır. Kare formlu stelin üst yarısı eksiktir ve tabanında, yere sabitlendiğini gösteren dikdörtgen bir zivana bulunmaktadır. Stelin iki kenarı pseudo sütun görünümündedir. Mevcut fragmandan, stelde bir kompozisyonun betimlendiği anlaşılmaktadır. Bu sahnede merkezde, *kline*'ye uzanmış ve sola doğru bakan bir figür ve *kline*'nin sol ucunda ayakta duran ve *kline*'de uzanan figüre göre daha küçük işlenmiş bir erkek figürü yer almaktadır. Uzanan figür, giysisinden anlaşıldığı üzere kadındır ve stel, bu figürün başı hizasından kırıldığı için başı eksiktir. Ayakta duran erkek de ona hizmet etmektedir. Kadın figürünün sol kolu ve eli şematize işlenmiştir, elinde kaba benzeyen bir obje tutmaktadır, sağ kolunu ise yukarı kaldırmıştır. *Kline*'nin önünde üçayaklı bir sehpa yer almaktadır. Hizmet eden figür elindeki objeyi bu sehpa koymaktadır. Alt silmede tek satırlık yazıt fragmanı belirgindir. Stelin üst yarısı olmadığı için yazıtın başı eksiktir. Yazıt iyi okunabilir durumdadır. Harfler özenli işlenmiştir.

¹ LGPN V^B s.v. Διογένης.

² Lykia'dan bir mezar altlarında: Bean 1971, 2 no.7: Γάιος Γάϊω τῷ πατρὶ ἐπέσ-|στησεν τὸ μνημεῖον |κατὰ τὴν ἐντολὴν χά |ριον μνίας καὶ τῆ μητρὶ | Σελήνιδι ζώσῃ χάρι-|ν μνίας. Kibyratıs'ten (İshak) Masas ve karısı Selenis'in MS II.-III. yüzyıllara tarihlenen mezar yazıtında: *IKibyra* 255: Τρωῖλος Μα- |σα τῷ πατρὶ| καὶ τῆ μητρὶ Σε- |ληνίδι μνήμης | ἔνεκεν. Yine Kibyratıs'ten, Sosos ve karısı Selenis'in Roma İmparatorluk Dönemi'ne (muhtemelen III. yüzyıla) tarihlenen mezar yazıtında: *IKibyra* 329: Σῶσος Πολ- |έμωνος ἀτῶ | κέ Σεληνίδι τῆ γ-|υνεκὶ αὐτοῦ | φίλωστοργί- |ας κέ μνήμη- |ς ἔνεκα. Ayrıca krş. LGPN V^C s.v. Σελήνης.

³ Termessos'ta: SEG LVII 1482. Kibyra'da: Heberdey – Kalinka 1897, 7 no.20, 8 no.23. Oinoanda'da: Heberdey – Kalinka 1897, 52 no.71. Tyriaion'da: Petersen – Luschan 1889, 165-166.

Buluntu Yeri: Mezar steli müzeye satın alma yoluyla kazandırılmıştır. Geliş yeri belli değildir.

Env. no.: 1.40.94.

Ölçüler: Y: 0,42 m; G: 0,36 m; D: 0,08 m; HY: 0,02 m.

Tarih: Harf karakteri nedeniyle MS II.- III. yüzyıla tarihlendirilmelidir.

[ὁ δεινός τοῦ δεινοῦ]

Μουλωνει μνείας χάρειν.

Çeviri: [Filancanın oğlu/kızı filanca,] Moulōnis için hatırası nedeniyle (bu mezarı yaptırdı).

Femininum bir isim olan Moulōnis, şimdiye kadar belgelenmemiş görünmektedir. Bu isimle ilgili birkaç öneride bulunulabilir: Birincisi, Μουλις *femininum* ismiyle aynı kökten türetilmiş olabilir⁴. İkincisi ise, eril bir isim olan Μόλων ile aynı kökten gelmiş olabilir. Μόλων Hellas'ta yaygındır ve Asia Minor'da ise Aphrodisias, Knidos, Priene, Klaros'ta kaydedilmiştir⁵. Μουλωνις, Μόλων /Μολωνις formunun farklı bir bölgede farklı ifade edilmiş şekli olabilir.

Symposion sahnesi, mezar sahibi Moulōnis'in konumu hakkında bize fikir vermektedir. Yanında hizmetlisinin durduğu; *kline*'de uzanan sahibe varlıklı ve saygın biri olmalıdır. Genel olarak, böyle tasvirlerde, etraftaki kaplar, yiyecekler ve hizmetliler, ölen kişinin zenginliğinin ifadesidir; refah, bolluk ve bereketin sembolü şeklinde yorumlanmaktadır⁶.

3. Dēmokratia, Trebēmis için mezar yaptırıyor

Krem renkli, kalkerden yapılmış silindirik mezar altarıdır. Üst kısmı kabaca tıraşlanmıştır, ortasında dörtgen kenet yuvası vardır. Üst kısmı iki çıkıntı halinde, arası düz bant şeklinde silmelidir. Bu alanda kırıklar ve yıpranmalar mevcuttur. Tabanda da yer yer kırıklar ve aşınmalar görülmektedir. Taşın gövdesi üzerinde, üç boğa başındaki boynuzlara *taenia*'larla asılmış üç adet girland yer almaktadır. Girlandlardan biri meyve ve yaprak girlandıdır ve ortasında bir erkek portresi yer almaktadır, diğer iki girlandda ise stilize yaprak girlandı ve birinde erkek, diğerinde ise kadın portresi bulunmaktadır⁷. Bütün bu portrelerin yüz ve saç ayrıntıları belirgindir. Erkek portresiyle iki kademeli taban silmesi arasında üç satırlık bir yazıt yer almaktadır. Yazıt 3. satırda son harf dışında iyi okunur durumdadır. Son harf *iota adscriptum* olmalıdır fakat kırık olduğu için anlaşılmamaktadır.

Buluntu Yeri: Stel müzeye bağışlanmıştır. Buluntu yeri belli değildir.

Env. no.: 2005/55

Ölçüler: Y: 0,50 m; Çap: 0,18 m; HY: 0,02 m.

Tarih: Harf karakteri nedeniyle MS II. - III. yüzyıllara tarihlendirilmelidir. Ayrıca, portrelerin tipolojik özellikleri de bunu destekler niteliktedir.

⁴ Μουλις ile ilgili yorumlar için bk. Zgusta 1964, 322 dn. 239_e §940-7.

⁵ Aphrodisias: *MAMA* VIII 437-438. Knidos: *IKnidos* I 361. Priene: *IPriene* 59. Klaros: *SEG* XXVI 1289. Ayrıca bk. *LGPN* V^B s.v. Μόλων.

⁶ Has 2019, 295-296.

⁷ Bahsi geçen tüm portreler gözle görülmüş fakat hepsinin fotoğraflanması için fiziki şartlar elverişsiz olduğu için sadece yazıtlı alan fotoğraflanabilmiştir.

Δημοκρατία Τρεβημιος Τρε-
2 βημει τῷ ἀδελφῷ μνήμης
ἔνεκεν ἤρω[ι].

Çeviri: *Trebēmis kızı Dēmokratia, vefat etmiş olan erkek kardeşi Trebēmis'in anısı için (bu mezarı yaptırdı).*

Yazıttan anlaşıldığı kadarıyla, *Dēmokratia* adında bir kadın, kardeşinin mezarını yaptırmıştır. Vefat etmiş olan kardeş, babasıyla aynı ismi taşımaktadır. Steldeki kadın portresi *Dēmokratia* için, diğer erkek portreleri ise baba ve erkek kardeş için yapılmış olmalıdır. Yazıt alanındaki portre de olasılıkla vefat eden kardeş *Trebēmis*'i yani mezar sahibini belirtmek içindir. *Dēmokratia* ismi sık karşılaşılan bir şahıs ismi değildir ve Antalya Bölgesi'nde şimdiye kadar belgelenmemiştir. Τρεβημις Lykia'da bilinen epikhorik bir isimdir. Bu isme benzer formlar da (Τρεβεμις, Τερβεμις, Τρεβημος gibi) Lykia Bölgesi'nden bilinmektedir⁸. Dolayısıyla, buluntu yeri bilinmeyen bu stelin Lykia Bölgesi'nden müzeye getirildiği düşünülebilir.

4. Trokondas ve Papias, Attēs için mezar yaptırıyor

Kireçtaşından dikdörtgen mezar stelidir. Üçgen alınlıklı stel köşe akroterlerine sahiptir ve yukarıdan aşağıya doğru genişlemektedir. Alınlığında bir çiçek motifi bulunmaktadır. Alınlığın hemen altında dikdörtgen bir niş oluşturulmuş ve içinde, ayakta duran ve cepheden işlenmiş bir erkek ile bir kadın kabartması betimlidir. Stelde kırıklar ve aşınmalar olduğu için figürlerin yüzleri belirgin değildir. Bu kabartmaların hemen altında, nişten bağımsız düz alanda dört satırdan oluşan bir yazıt yer almaktadır. Harfler derin işlenmiştir, eksiksizdir ve iyi okunabilmektedir.

Buluntu Yeri: Stel müzeye 2014 yılında bağışlanmıştır. Buluntu yeri belli değildir.

Env. no.: 2014/120

Ölçüler: Y: 0,64 m; G: alınlık: 0,38 m gövde: 0,40 m taban: 0,42 m; D: 0,13 m; HY: 0,02- 0,025m.

Tarih: Harf karakteri nedeniyle MS III. yüzyıla tarihlendirilmelidir. Ayrıca, erkek figürün saç ve yüz tipolojisi de MS III. yüzyıl özellikleri taşımaktadır.

Τροκονδας καὶ Πα-
2 πιας Αττηδι τῷ πα-
τρι μνήμης χά-
4 ριν.

⁸ Τρεβημις için bk. Zgusta 1964, 524 §1600-4. Diğer formlar için bk. ibid. §1600-3, §1600-5, §1600-7. Ayrıca, Pisidia örneği için bk. *LGPN* V^c s.v. Τρεβημις.

Çeviri: *Trokondas ve Papias, babaları Attēs'in hatırası vesilesiyle (bu mezarı yaptırılar).*

Yazıtından anlaşıldığı üzere, Trokondas ve Papias iki kardeştir ve babaları Attēs'e mezar yaptırmışlardır. Trokondas Antalya Bölgesi'nde sık görülen eril bir isimdir ve bilhassa Pisidia'da daha sık kaydedilmiştir⁹. Papias ise Küçük Asya genelinde bilinen bir isim olmakla birlikte, hem eril hem de dişi cinsten belgelenmiştir. Antalya Bölgesi'ne bakıldığında ise Pisidia'da daha sık görülmektedir¹⁰. Attēs, farklı bölgelerde bilinen bir isimdir. İsmi *genitivus* hali Αττεους ya da Αττηδος olarak iki farklı şekilde belgelenmiştir¹¹.

Şahısların taşıdığı isimler epikhoriktir ve buluntu yeri bilinmeyen stelin geliş yerini epigrafik açıdan tahmin etmek zordur. Stel, bir erkek için yaptırılmış olmasına rağmen, taşın üzerindeki betimlemelerde kadın figürü de yer almaktadır.

Kadının kimliği ile ilgili olarak, Papias adını *femininum* kabul edersek, stelde merhum ve kızı Papias'ın yer aldığı düşünülebilir. Bu durumda, kardeş Trokondas'ın stelde yer almayışı soru işareti oluşturmaktadır. Papias adını *masculinum* kabul edersek, kadın figürü için bu kez merhumun eşi düşünülebilir fakat bu durumda yazıtta ismi zikredilmeyen birinin kabartmada betimlenmesi de ilginç bir durum oluşturmaktadır. Her halükarda kadın tasvirinin kimliği çok belirgin görünmese de söz konusu kişinin merhumun kızı Papias olması daha muhtemel görünmektedir. Stel müzeye olasılıkla Pisidia Bölgesi'nden getirilmiş olmalıdır.

⁹ Lykia ve Pamphylia için bk. *LGPN V^B* s.v. Τροκονδας, Pisidia için bk. *LGPN V^C* s.v. Τροκονδας; *TAM III*1.

¹⁰ Παπιας ile ilgili genel olarak ve Pisidia'daki eril örnekler için bk. Zgusta 1964, 409-410 §1199-5; *LGPN V^C* s.v. Παπιας. Ayrıca krş. *LGPN V^B* s.v. Παπιας, Pisidia'dan *Femininum* örnek için bk. Zgusta 1964, 409-410 §1199-13.

¹¹ Zgusta 1964, 107-108 §119-10; *LGPN V^C* s.v. Αττης; *LGPN V^B* s.v. Αττης.

BİBLİYOGRAFYA

- Bean 1971 G. Bean, *Journeys in Northern Lycia 1965-1967*. Wien 1971.
IKibyra Th. Corsten, *Die Inschriften von Kibyra I* (IK 60). Bonn 2002.
- Has 2019 A. C. Has, "Mysia Bölgesi Mezar Stelleri Üzerine İkonografik Değerlendirme".
Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 62 (2019) 293-303.
- Heberdey – Kalinka 1897 R. Heberdey – E. Kalinka, *Bericht über zwei Reisen im südwestlichen
Kleinasien*. Wien 1897.
- LGPN V^B Eds. J. S. Balzat, R. W. V. Catling – É. Chiricat, *A Lexicon of Greek Personal
Names: Coastal Asia Minor*, vol. VB. Oxford 2013.
- LGPN V^C Eds. J. S. Balzat, R. W. V. Catling – É. Chiricat – T. Corsten, *A Lexicon of Greek
Personal Names: Inland Asia Minor*, vol. VC. Oxford 2018.
- MAMA VIII Eds. W. M. Calder – J. M. R. Cormack, *Monumenta Asiae Minoris antiqua IV:
Monuments from Lycaonia, the Pisido-Phrygian Borderland, Aphrodisias*.
Manchester 1962.
- Petersen – Luschan 1889 E. Petersen – F. von Luschan, *Reisen in Lykien, Milyas und Kibyrtis* (Reisen
im südwestlichen Kleinasien II). Vienna 1889.
- Zgusta 1964 L. Zgusta, *Kleinasiatische Personennamen*. Prague 1964.